

TEISMO EKSPERTŲ VEIKLOS KOORDINAVIMO TARYBOS REKOMENDACIJOS TEISMAMS

Teismo ekspertų veiklos koordinavimo taryba (toliau – Taryba) yra kolegiali visuomeniniais pagrindais veikianti institucija, sudaryta iš teismo ekspertizės įstaigų, teisėsaugos institucijų, valstybės institucijų, mokslo ir studijų institucijų atstovų, kuri yra atskaitinga Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai. Pagrindinis Tarybos uždavinys – dalyvauti formuojant ir įgyvendinant valstybės politiką teismo ekspertizės srityje. Viena iš Tarybos funkcijų, kurias atliekant yra įgyvendinamas minėtas uždavinys, yra teikti rekomendacijas teismams ir teisėsaugos institucijoms dėl ekspertinių tyrimų skyrimo, medžiagos ekspertiniams tyrimams įforminimo ir pateikimo, ekspertinių tyrimų išvadų vertinimo (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2014 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. 1R-34 patvirtintų Tarybos nuostatų 4 p., 5.7 pap.). Atsižvelgiant į tai, Taryba parengė ir teikia teismams rekomendacijas.

Pažymėtina, kad Nacionalinėje teismų administracijoje 2018 m. rugsėjo 25 d. įvyko teismų bendruomenės, Tarybos ir teismo ekspertų atstovų susirinkimas, kurį apibendrinus buvo parengtos ir teismams pateiktos rekomendacijos Nacionalinės teismų administracijos 2018 m. spalio 23 d. raštu Nr. 4R-1596-(6.13)¹. Atsižvelgiant į tai, teikiamose rekomendacijose pakartotinai nėra pasisakoma dėl teismo eksperto turimos kompetencijos ir kvalifikacijos nustatymo, dėl teismo ekspertizės įstaigų parengtų metodinių rekomendacijų ekspertinių tyrimų užsakovams bei dėl teismo ekspertų kvietimo į teismo posėdį.

Papildomai pažymėtina, kad rekomendacijose nėra pasisakoma dėl ekspertizės atlikimo trukmės bei ekspertizės apmokėjimo, kadangi apie tai pakankamai plačiai buvo pasisakyta Teisėjų Tarybos 2013 m. lapkričio 8 d. parengtame teismų veikloje kylančių su teismo ekspertų veikla susijusių problemų apibendrinime.

I. TEISMO EKSPERTIZĘ ATLIEKANTYS SUBJEKTAI

Teismo ekspertizę atliekančių subjektų sąrašas yra numatytas Teismo ekspertizės įstatymo 4 str., kuris iš esmės yra atkartojamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 84 str., Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 212 str., Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 61 str.

Teismo ekspertu gali būti tik fizinis asmuo, kuris atlikdamas teismo ekspertizę yra nepriklausomas, savo išvadas teikia remdamasis tik specialiomis žiniomis ir atliktų tyrimų rezultatais bei už savo atliktos ekspertizės akto pagrįstumą ir tikrumą atsako asmeniškai (Teismo ekspertizės įstatymo 13 str. 1 d., 14 str.). Teismo ekspertas *per se* yra fizinis asmuo, teikiantis asmeninę nuomonę ir asmeniškai už ją atsakantis, numatyta Rekomendacijų dėl teismo eksperto vaidmens procese Europos Sąjungos valstybėse narėse Nr. CEPEJ(2014)14 24 p.

Kaip minėta, teismo ekspertizę atlieka tik fizinis asmuo, tačiau ji gali būti pavedama tiek konkrečiam fiziniam asmeniui, kaip tai numatyta minėtose įstatymų nuostatose, tiek teismo ekspertizės įstaigai. **Pažymėtina, kad teismo ekspertizės įstaiga laikoma tik valstybės įstaiga ar jos padalinys, kurios pagrindinė paskirtis yra atlikti teismų paskirtas teismo ekspertizes** (Teismo ekspertizės įstatymo 3 str. 5 d., 19 str.). Lietuvoje yra 5 tokios valstybės įstaigos, o būtent: Lietuvos teismo ekspertizės centras, Lietuvos policijos kriminalistinių tyrimų centras, Valstybinė teismo medicinos tarnyba, Valstybinė teismo psichiatrijos tarnyba prie Sveikatos apsaugos ministerijos, Priešgaisrinės apsaugos ir

¹ Skelbiamas Lietuvos teismo ekspertizės centro internetinio puslapio Teismo ekspertų veiklos koordinavimo tarybos skiltyje: <http://www.ltec.lt/lt/teismo-ekspertu-veiklos-koordinavimo-taryba>.

gelbėjimo departamento prie Vidaus reikalų ministerijos Gaisrinių tyrimų centras. Tais atvejais, kai ekspertizė yra skiriama teismo ekspertizės įstaigai, ją atlieka įstaigoje dirbantys teismo ekspertai.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašė² yra nurodyti fiziniai asmenys, turintys teismo eksperto kvalifikaciją. Minėtame sąrašė yra nurodyti privatūs teismo ekspertai, t.y. nedirbantys teismo ekspertizės įstaigose, bei teismo ekspertai, dirbantys valstybinėse teismo ekspertizės įstaigose bei jų padaliniuose.

Kai yra poreikis skirti teismo ekspertizę, kurią gali atlikti teismo ekspertizės įstaigoje dirbantis (ys) teismo ekspertas (ai), **Taryba rekomenduoja teismo ekspertizę pavesti atlikti teismo ekspertizės įstaigai**. Šiame kontekste aptartina vienos iš teismo ekspertizės įstaigos – Lietuvos teismo ekspertizės centro – Ekspertizių ir objektų tyrimų atlikimo Lietuvos teismo ekspertizės centre nuostatų, patvirtintų teisingumo ministro 2007 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. 1R-327 numatyta procedūra, organizuojant teismo ekspertizės atlikimą. Gavus ir užregistravus teismo nutartį skirti ekspertizę, Lietuvos teismo ekspertizės centro direktorius ar jo pavaduotojas, įvertinęs specialių žinių poreikį, paveda atlikti ekspertizę konkrečiam struktūriniam padaliniiui – ekspertiniam skyriui. Struktūrinio padalinio – ekspertinio skyriaus vedėjas, atsižvelgdamas į teismo ekspertų darbo krūvius, paskiria ekspertizę atlikti teismo ekspertui(-ams) (47 p.). Minėtu klausimu yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. gruodžio 8 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-3/2010, kurioje nurodyta, kad tais atvejais, kai ekspertizė pavedama atlikti ekspertizės įstaigai, ekspertą skiria šios įstaigos vadovas, disponuojantis informacija apie įstaigos darbuotojų kompetenciją ir kvalifikaciją, konkretus ekspertinės įstaigos darbuotojas parenkamas, įvertinus užduotį ir specialių žinių poreikį jai atlikti.

Kai yra poreikis skirti teismo ekspertizę, kurią gali atlikti privatus teismo ekspertas, **Taryba rekomenduoja teismo ekspertizę pavesti atlikti privačiam teismo ekspertui (fiziniam asmeniui), o ne privataus teismo eksperto darbdaviui ar kitais pagrindais susijusiam privačiam juridiniam asmeniui**. Pažymėtina, kad privatus juridinis asmuo nėra teismo ekspertizės įstaiga. Tai, jog juridiniame asmenyje dirba asmuo, turintis teismo eksperto statusą, nereiškia, jog tas juridinis asmuo savaime tampa kompetentinga teismo ekspertizės įstaiga. Tokių juridinių asmenų teikiamos konsultacijos nėra laikomos teismo ekspertize bei tokių konsultacijų rezultatai bus įforminti rašytiniame dokumente, kuris nelaikytinas privataus teismo eksperto surašyta konsultacine išvada **Teismo ekspertizės įstatymo prasme**. Tais atvejais, kai juridinio asmens darbuotojas, turintis teismo eksperto statusą, teismo yra skiriamas atlikti teismo ekspertizę, jis veikia ne kaip privataus juridinio asmens darbuotojas, o kaip nepriklausomas fizinis asmuo.

II. DĖL MEDŽIAGOS, REIKALINGOS EKSPERTIZĖS ATLIKIMUI, RINKIMO

Teismo ekspertizė yra atliekama pagal teismo pateiktą medžiagą, kuri laikytina patikima ir tinkama ekspertizės atlikimui. Pasitaiko atvejų, kai teismo pateiktos medžiagos neužtenka išsamiai atsakyti į nutartyje pateiktus klausimus. Tokiais atvejais teismo ekspertas **neturi teisės savarankiškai rinkti** ar imti medžiagą, reikalingą ekspertizei, bet nepateiktą jam įstatymų nustatyta tvarka (Teismo ekspertizės įstatymo 11 str. 3 d.). Teismo ekspertas **turi teisę prašyti** tyrimui reikalingos papildomos medžiagos (Teismo ekspertizės įstatymo 11 str. 2 d. 3 p., BPK 86 str. 1 d. 2 p., CPK 214 str. 2 d.). Taigi visais atvejais teismo ekspertas turėtų kreiptis į teismą ir prašyti medžiagos, kurios būtinumas paaiškėja atliekant ekspertizę.

² Skelbiamas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos internetiniame puslapyje: <http://www.tm.lt/veikla/kryptis/36/>.

Pažymėtina, kad teismo ekspertas savarankiškai negali vykdyti apžiūrėti ekspertizės objekto, neturėdamas teismo leidimo.

Tais atvejais, kai paskirtas ekspertas yra nekompetentingas atlikti pavestą ekspertinį tyrimą, jis privalo atsisakyti atlikti ekspertinį tyrimą, nurodant, kad yra nekompetentingas (Teismo ekspertizės įstatymo 12 str. 2 d. 2 p.), tačiau negali kviesti specialisto, kuris atsakytų į teismo pateiktus klausimus ir kartu pasirašytų ekspertizės aktą. Tais atvejais, kai kitas asmuo yra pasitelkiamas **techninio darbo atlikimui**, pavyzdžiui, nekilnojamojo turto fotografavimui, matavimui ir pan., kito asmens dalyvavimo faktas privalo būti nurodytas ekspertizės akte (Teismo ekspertizės įstatymo 24 str. 2 d.).

Nustačius, kad teismo ekspertas savarankiškai rinko medžiagą vienu iš nurodytų būdų, yra pagrindas spręsti dėl Etikos kodekso nuostatų pažeidimo.

III. DĖL TEISMO EKSPERTO KVALIFIKACIJOS, ATLIEKANT STATYBOS TECHNINĖS VEIKLOS EKSPERTIZĘ

Atsižvelgiant į tai, kad dėl teismo eksperto kompetencijos ir kvalifikacijos pakankamai plačiai buvo pasisakyta Nacionalinės teismų administracijos 2018 m. spalio 23 d. rašte Nr. 4R-1596-(6.13), Taryba papildomai tik atkreipia dėmesį dėl teismo ekspertų turimų kvalifikacijų statybos techninės veiklos ekspertizės srityje, nurodytų Lietuvos Respublikos teismo ekspertų sąrašė. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtame sąrašė ties kiekvienu teismo ekspertu, turinčiu teisę atlikti statybos techninės veiklos ekspertizę, yra nurodyta jų turima kvalifikacija statybos techninės veiklos ekspertizės srityje. Tai reiškia, kad teismo ekspertai turi kvalifikaciją veikti tik toje statybos techninės veiklos srityje, kurią pagrindžia turimi kvalifikaciniai atestatai.

Atsižvelgiant į išdėstytą, rekomenduojama atkreipti dėmesį į konkretaus teismo eksperto turimą kvalifikaciją tam tikroje statybos techninės veiklos srityje ir ekspertizę pavesti atlikti tokiam ekspertui, kuris turi reikiamą kvalifikaciją teismo ekspertizę atlikti.

IV. DĖL TEIKIAMŲ KLAUSIMŲ TEISMO EKSPERTAMS

Teismo ekspertizė yra skiriama atlikti tais atvejais, kai reikia specialiųjų ne teisinių žinių. Specialios žinios – išsilavinimo ir specialaus pasirengimo arba profesinės veiklos dėka įgytos išsamios mokslo, technikos, meno ar bet kokios kitos žmonių veiklos srities žinios, reikalingos ekspertizei atlikti (Teismo ekspertizės įstatymo 3 str. 2 d.).

Pasitaiko atveju, kai teismo ekspertui yra pateikiami teisinio pobūdžio klausimai, pvz., paskyrus teismo psichiatrinę ekspertizę yra klausama, su kuriuo iš tėvų vaikui palankiausia gyventi; paskyrus teismo medicinos ekspertizę yra klausama, ar dėl nustatytos kaltinamojo ligos jam būtų per sunku atlikti laisvės atėmimo bausmę; paskyrus eismo įvykio ekspertizę yra klausama, kas kaltas dėl kilusio eismo įvykio, ir pan. Teisinės žinios nėra laikomos specialiomis žiniomis, todėl teismo ekspertai gali pasisakyti tik specialiųjų žinių, kaip tai apibrėžta Teismo ekspertizės įstatyme, reikalaujančiais klausimais.

Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama teismams naudotis teismo ekspertizės įstaigų parengtomis metodinėmis rekomendacijomis, kaip tai numatyta Nacionalinės teismų administracijos 2018 m. spalio 23 d. rašte Nr. 4R-1596-(6.13).